

DEL FONOLL A LA NEU

Miquel Lladó

DEL FONOLL A LA NEU

ANTOLOGIA DE TEXTOS

a cura d'Eduard Batlle

Càtedra Màrius Torres
d'Estudis sobre Patrimoni Literari Català

LLEIDA, 2019

«Meridians» és una col·lecció
de la Càtedra Màrius Torres
www.catedramariustorres.udl.cat

Comitè editorial:

Jordi Malé i Pegueroles (Universitat de Lleida), Víctor Martínez-Gil (Universitat Autònoma de Barcelona), Adolf Piquer Vidal (Universitat Jaume I - Castelló), Magí Sunyer (Universitat Rovira i Virgili - Tarragona), Joan Ramon Veny Mesquida (Universitat de Lleida)

Comitè científic:

Helena Buffery (University College Cork / Coláiste na hollscoile Corcaigh), Christian Camps (Université Paul Valéry - Montpellier 3), Kathryn Cramer (University of Glasgow), Patrizio Rigobon (Università Ca' Foscari - Venècia), Anna Sawicka (Uniwersytet Jagielloński - Cracòvia), Simona Skrabec (Pen Català)

Aquest volum ha estat publicat gràcies als ajuts obtinguts del Ministeri de Cultura del Principat d'Andorra, de l'Institut d'Estudis Ilerdencs i dels Ajuntaments de Castellans i de Lleida.

© 2019 dels textos de Miquel Lladó, els seus hereus
© 2019 dels textos introductoris, Josep Borrell i Figuera, Josep Vallverdú i Aixalà
© 2019 de l'estudi introductori, Eduard Batlle i Pomar
© 2019 de la supervisió científica, la Càtedra Màrius Torres
© 2019 d'aquesta edició, Pagès editors, S. L.
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Primera edició: setembre de 2019

Dipòsit legal: L 893-2019

ISBN: 978-84-1303-123-1

Impressió:

Arts Gràfiques Bobalà, S. L.

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.bobala.cat

◀ imprès a lleida ▶

Reservats tots els drets

TAULA

Justificació.....	9
<i>L'antologia deguda</i> , per Josep Borrell i Figuera.....	15
<i>Miquel Lladó, l'estrany pròfug</i> , per Josep Vallverdú.....	19
<i>Al terme de cap al tard</i> , per Joan Brossa.....	21
INTRODUCCIÓ.....	25
AQUESTA ANTOLOGIA.....	65
ANTOLOGIA POÈTICA (1935-1995).....	73
ARTICLES SOBRE LITERATURA.....	195
NARRATIVA.....	215
TEATRE.....	257
MOSTRA EPISTOLAR.....	267

«El poeta cantarà malgrat els seus més immediats convilatans»
Josep Vallverdú, del pròleg a *Lleida, vuit poetes*

JUSTIFICACIÓ

Era l'any 2010, en el decurs de la presentació d'un llibre a la Biblioteca Municipal Bellet i Falcó de Castellans, quan la professora de llengua i literatura catalana Carina Llobera em donava a conèixer l'existència de Miquel Lladó. Juntament amb la bibliotecària, Carme Simó, em varen parlar d'aquell singular poeta, fill del poble, que feia una mica més d'una dècada que havia mort a Andorra, i em feren a mans un parell d'exemplars d'obres que existien, mortes de pols, al fons local.

A dir veritat, n'havia sentit dir alguna cosa, de Miquel Lladó. Bàsicament, a partir de la seva presència en un llibre que és una referència pel que fa al coneixement de la poesia de les terres del ponent català al segle xx: *Lleida, vuit poetes*. I també pel retrat que en fa Josep Borrell a *Escriptors contemporanis de Ponent*.

Com hi ha cops que sembla que el destí truqui a la porta i, a la manera dels herois tràgics, sigui impossible defugir-lo, al cap de poc temps em trobava llegint un conjunt d'articles de premsa de Guillem Viladot recollits en un volum publicat per *La Mañana* el 2006 i titulat *Diós*. Eren columnes que l'autor d'Agramunt havia publicat al periòdic lleidatà al llarg dels anys noranta. A la pàgina 167 em trobava amb el següent article:

Miquel Lladó

3 de setembre de 1999

Aquest estiu ha mort un altre amic meu: l'escriptor Miquel Lladó, resident a Andorra des de feia molts anys. Poeta de bella dicció, en Miquel habitava en

la indiferència, si no oblit o ignorància, del parnàs urbà que tria i destria les nòmines literàries sense transcendir la Panadella o assumir la lectura de les lletres dites, oh! de Ponent. Com molts escriptors catalans, en Lladó va començar professant amb castellà. En Manuel de Pedrolo li'n feia retret. L'any 1947, en Miquel publicà un llibret de prosas curtes, impressionistes, que es titulava *Yo y mi perro*, a la Biblioteca de Escritores Leridanos. Durant els estius, sovint ens trobàvem a Tàrraga a la casa de Manuel de Pedrolo. Parlàvem de literatura, però més que res, vivíem prop els uns dels altres. La filleta d'en Pedrolo era una nena més aviat tossuda que es resistia a menjar. En Miquel Lladó, posant en escena un costum secular, mastegava els aliments i després els servia amb cullera a la neneta, mentre li explicava algun conte o llegenda. El poeta i escriptor ens ha deixat una obra interessant i extensa. Algun estudiós de la literatura l'hauria d'aplegar per fer-ne una edició crítica. Si no es fa, l'obra de l'amic Miquel restarà dispersa i oblidada del tot. El llibre més amunt esmentat acaba amb aquestes paraules: «En la soledad de los campos recién segados, los grillos inician su himno a las tinieblas, y el cielo abre ante la tierra su libro infinito. —He aquí un grande silencio, amigo —le digo a mi perro. Un gran silencio para decir grandes palabras. ¿Mas, quién se atreve a abrir la boca ante la Eternidad?». Amic Lladó, tu ja ets eternitat. Nosaltres, encara aquí, hem de patir el sectarisme que fa de la nostra literatura un laberint d'injustícia. Per a tu el descans, per a ells, el menyspreu.

El guant havia estat llençat. Així que, abans de recollir-lo, el primer que vaig fer va ser constatar, no sense sorpresa, la minsa referència a l'obra de Lladó. Com Viladot indicava, no hi havia cap estudi crític sobre el poeta. Tampoc cap antologia. Ni tan sols cap referència en algun treball existent que recull personalitats lleidatanes destacades.

Amb la professora Carina Llobera ens vam adreçar al poeta i estudiós de la literatura Josep Borrell i Figuera, qui havia tractat Lladó d'ençà dels temps de La gralla i la dalla.¹ Borrell constata que en el cas de Lladó es donava un oblit desproporcionat amb la popularitat que l'autor havia assolit durant uns anys (la dècada dels cinquanta) i recordava l'interès que sempre va mostrar pels joves poetes de la Lleida dels anys setanta.

Assabentat de la recerca que havia posat en marxa, va ser un altre veí de Castellldans, el Dr. Frederic Barberà, qui va recomanar-me de visitar Josep Vallverdú i m'hi va adreçar. Al llarg d'una tarda de juliol al

1. Miquel Lladó va ressenyar, com a mínim, dues vegades les activitats de La gralla i la dalla: una a *La Mañana* («Els joves poetes de Lleida i llur antologia La gralla i la dalla», 27/12/1975, p. 12) i l'altra a *Valls d'Andorra* («Poetes lleidatans», maig 1979, p. 39). A més, col·laboraria en el primer número de la revista *L'Estrof*, l'any 1979 (p. 72-74), que dirigia Borrell.

domicili de Vallverdú (aleshores encara vivia a l'Espluga de Francolí), aquest va manifestar-me que recordava Miquel Lladó com un esperit lliure. Molt encertadament el retrata «com un isard ara vist ara no vist» en el retrat literari que amablement ha preparat per a aquest volum. Vallverdú considerava que aquesta llibertat havia fet de Lladó un personatge de difícil casar amb les exigències del món editorial, que sovint requerien paciència i cura en el tracte. Així mateix, el mestre insistia en la necessitat que es dugués a terme un treball de recuperació de l'obra de Lladó, que hauria de permetre donar-lo a conèixer a generacions i públic que, d'altra manera, no en tindrien coneixença.

El treball d'anar seguint les traces de l'obra i la figura de Miquel Lladó va dur-me a la Càtedra Màrius Torres, i en concret, al Dr. Joan Ramon Veny, que va engrescar-me a realitzar una recerca inicial per tal de copsar què podríem trobar de l'obra de Miquel Lladó i com la Càtedra podria col·laborar-hi. El fruit del treball conjunt és aquesta mostra antològica de textos, amb un major pes de la lírica després de descartar un treball més ampli atesa la gran producció de Lladó en altres gèneres. Tinc l'esperança que un dia aquest treball més ampli o, si més no, altres treballs, seran duts a terme amb reeiximent.

Al llarg d'aquest temps han estat moltes les converses profitoses que he mantingut amb persones que van tractar Lladó o bé tenen coneixement de la seva obra: des de veïns de Castellans, fins a periodistes com Jordi Curcó, passant per escriptors i professors com Emili Bayo, Enric Falguera, Xavier Macià, Francesc Pané i d'altres. A tots ells els vull agrair la seva atenció i el seu encoratjament. Però sobretot és necessari destacar la generositat de la família Lladó i, molt especialment, de la filla del poeta, Concepció (Conxita) Lladó, que sempre ha estat disposada a obrir les portes de casa seva i deixar-me remenar entre l'embalum de carpetes, papers i fotografies que conserva. Conxita Lladó testimonia que el poeta, poc abans de morir, deia que un dia tots els papers que havia escrit al llarg de la seva vida haurien de fer cap a una foguera la nit de Sant Joan. Per fortuna, Conxita Lladó, lluny d'acomplir la fatal disposició, ha dut una tasca ingent d'ordenació i custòdia del llegat del seu pare, que n'ha permès la conservació fins a l'actualitat. En aquest sentit, la comunitat acadèmica i d'estudiosos en general així com el públic interessat en la història de la literatura catalana poden sentir-se afortunats si pot concretar-se la digitalització de l'arxiu, i si gràcies a la col·laboració institucional s'aconsegueix disposar del fons personal del

poeta, assegurant-ne així la conservació en òptimes condicions i la possibilitat de consulta.

Pel que fa als criteris emprats per dur a terme aquesta antologia cal assenyalar que he decidit seguir les coordenades de la representativitat i de la cronologia.

Quant a la primera, i atesa la probable desconeixença de l'autor per bona part dels possibles lectors, he atorgat un paper protagonista a la producció lírica tot proposant de fer un recorregut al llarg del gènere amb el qual va obtenir un major reconeixement. En primer lloc, el lector trobarà els poemes, disposats per ordre cronològic amb independència de la llengua en què van ser escrits, de manera que s'hi inclouen poemes escrits en espanyol de l'etapa en què hi va escriure i algunes provatures en llengua portuguesa. El centenar exacte de poemes han estat escollits de forma que puguin ajustar-se al màxim possible als valors literaris i ideològics amb els quals es pot identificar el personatge, i a la seva trajectòria literària, tot assumint el risc que tota tria implica una exclusió. També hi tenen força pes els textos inèdits, tot i que la divulgació més aviat escassa de l'obra publicada no en marqui la diferència.

Segonament, no he volgut obviar el paper de Lladó com a crític literari i divulgador de l'obra de reconeguts escriptors. Per això hi consten cinc articles de premsa que l'autor dedicà a Màrius Torres, Jaume Agelet i Garriga, Carles Riba, el conjunt de poetes de La gralla i la dalla i Josep Vallverdú.

En tercer lloc, pel que fa a la narrativa, caldria realitzar un treball amb autonomia pròpia sobre les obres publicades i inèdites, ja sigui novel·la o recull de contes. Atenent a l'objectiu de representar al més fidelment possible l'obra de Lladó, no m'he pogut estar, però, d'incloure una mostra tant de narrativa llarga com de curta. Es tracta, en el primer cas, d'un dels textos de la trilogia *Els camins de la por*; el primer capítol («Els fugitius») de la tercera part, inèdita, *Sense pàtria*. En el segon, el de la narrativa curta, hi ha inclòs un conte, «L'home nou», que és un bon exemple del to i dels temes predominants en l'obra de l'autor. Així mateix, també he inclòs una poètica escrita pel mateix Lladó, on revela bona part de la seva comprensió del que significa la tasca del poeta, i diferents retrats del personatge a càrrec de Josep Borrell, Joan Brossa, Josep Vallverdú o Guillem Viladot.

Tampoc no es pot obviar l'interès que Lladó va mostrar per l'escriptura teatral. Per això hi consta el primer acte de l'obra *La mort de l'ocell*, l'única que va arribar a publicar-se de les tres que va escriure.

Finalment, he volgut testimoniar la vinculació que Lladó va mantenir amb la gent del seu temps amb una llista exhaustiva de la correspondència conservada i amb una mostra d'algunes cartes que evidencien les relacions que mantingué amb diverses personalitats.

Pel que fa a l'ordre cronològic, he considerat que aquesta era la millor manera d'oferir una aproximació a la producció literària de l'autor, en especial a la poesia. En l'obra de Lladó es dona el fet no pas inconegut en la nostra literatura (pensem en Pedrolo o Brossa) que la data de publicació no es correspon amb la d'escriptura. I no es tracta de cinc o sis anys de diferència, sinó de dècades, en alguns casos. Malgrat l'enorme productivitat de l'escriptor, poques van ser les ocasions en què va gaudir del favor editorial. Això el dugué al llarg dels anys vuitanta i noranta del segle xx, a una tasca d'autopublicació del treball per via de l'empresa que ell mateix fundà a Andorra, l'editorial Valls d'Andorra, i així, produccions dels anys cinquanta i seixanta, van veure la llum pública trenta anys després: *L'home del bosc*, per posar sols un exemple, va ser escrit el 1953 però no va ser publicat fins al 1982. Tot birbant i provant d'estructurar un centenar de poemes de Lladó per ordre cronològic, els seus articles i narracions, es pot copsar l'evolució temàtica i estilística de l'autor de manera més exacta que si hagués optat per la cronologia de la publicació o per àmbits temàtics.

En el centenari del naixement de Miquel Lladó, aquest llibre pretén recuperar i donar a conèixer l'existència d'un escriptor amb una obra valuosa, que s'inicia en el moment zero de la postguerra i arriba al tombant de segle xx. Un autor present en les tres antologies poètiques de referència del ponent català,² però mancat, alhora, d'estudis monogràfics en profunditat. Un poeta filòsof, com ell mateix s'autodefinia, que cantà els paisatges de garrics i fonolls de la seva terra de naixement, i les alçades nevades d'Andorra, el país que l'acollí ben entrat en la maduresa. El present treball vol ser una porta entreoberta per tal que arribin altres estudiosos i l'obrin del tot: el lector sabrà disculpar-ne les limitacions i mancances que hi pugui percebre. Com a poeta i amant de la literatura, era el meu deure provar de girar un pany que es rovellava irremissiblement. Represent la glossa de Viladot amb què obria aquesta

2. *Lleida, vuit poetes*, 1968; *Escriptors contemporanis de Ponent*, 1984, i *Poetes de Ponent*, 2019.

justificació, aquest és el deure que tenim: provar de no deixar-nos vèncer per «l'oblit o ignorància, del parnàs urbà que tria i destria les nòmnes literàries sense transcendir la Panadella o assumir la lectura de les lletres dites, oh! de Ponent».

EDUARD BATLLE
Castelldans, gener de 2019

L'ANTOLOGIA DEGUDA

Em va presentar Miquel Lladó, Francesc Pané. Junts el vàrem visitar a casa seua de Castellldans cap a l'any 1974, quan érem estudiants de Filosofia i Lletres a l'Estudi General de Lleida, i hi havíem endegat el grup poètic La gralla i la dalla. Ja em va fer l'efecte d'un home que arrossegava la vida amb una gran llosa a l'esquena, però que alhora, sota el sentiment tràgic de la vida, hi havia construït un refugi excavat en el subsol d'una Natura feta de cavallons i de séquies, de pics i llacs, d'éssers elementals, primitius i purs. En fi, que parlava un home que em sonava a Kierkegaard i al mateix temps a Horaci i a una espècie de místics amb els peus a la terra. Ens vam veure després poques vegades, molt poques vegades. Una d'aquestes devia ser quan elaborava, l'any 1984, *Escriptors contemporanis de Ponent*. Quan jo també preparava una antologia. Em va fornir molta informació, però em vaig deixar seduir, sobretot, per la capacitat de supervivència —la literatura o, millor, l'escriptura, n'havia estat la vitamina— d'un home obligat per la vida a aprendre de viure amb el mínim indispensable.

No fou fins a l'any 1994 o 1995 que un bon dia, feliçment, essent director de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, se'm presentà al despatx, tenia 76 o 77 anys, i em va parlar del poemari *L'home i el paisatge*. El millor homenatge que podia fer-li era influir perquè guanyés amb aquell llibre el premi Talúries del 1995. Lladó sempre havia estat (a banda d'Artur Vives, de Joan Baptista Xuriguera, d'Anton Sala-Cornadó o de Teresa Roses) un dels quatre escriptors per antonomàsia de la generació de postguerra juntament amb Viladot, Pedrolo i Vallverdú. Però era el més desconegut, el més intrombable, el més desaparegut, el més solita-

MIQUEL LLADÓ, L'ESTRANY PRÒFUG

De pròfug qualificava jo Miquel Lladó dins el capítol «Ponentins» del meu primer assaig autobiogràfic *Indíbil i la Boira*, de 1981, reeditat el 2013. I més afegia: deia que Miquel Lladó semblava un pròfug de si mateix; he repensat aquesta cabriola metafòrica i no em sembla pas desencertada, si la deia qui es va demanar sempre —un servidor— quines i on eren les claus que desvelarien la personalitat d'aquell escriptor que mai no vaig acabar de conèixer bé, que semblava un isard ara vist ara no vist.

Em visitava de tant en tant des que tinguérem el primer contacte, si no m'erro a Tàrrrega, en companyia de dos creadors que el conegueren més bé que jo, Pedrolo i Viladot, a finals dels anys cinquanta del segle passat. Quant a mi, més que correspondència, allò que ens mantenia en contacte eren les visites que em feia a Puiggròs, des que m'hi vaig instal·lar el 1968. Quan baixava d'Andorra cap a la seva casa de Castell-dans, parava al meu petit poble, a la carretera de Mollerussa a les Borges Blanques. Era un tipus pagès, alt i de bona esquena, amb expressió capficada, i que no engegava llargs paràgrafs, ans mantenia silencis perllongats. De fet, semblava interessat a fer-me conèixer un món filosòfic que el tenia absorbit, i era com si al mateix temps que em convidava a compartir-lo, cerqués en la meva conversa o monòleg una escapatòria a les seves dèries. A mi les qüestions filosòfiques sempre se m'han presentat com una costeruda empresa, em fan una mica de por, soc negat a l'esfera deductiva, com ho soc a les matemàtiques, admirables tanmateix. Ell constatava que jo escrivia molt, llibres de viatges, força narrativa juvenil, i també traduïa. I com que això anava acompanyat de

INTRODUCCIÓ

I. ESBÓS BIOGRÀFIC

Miquel Lladó i Miquel va néixer al poble de Castellldans (les Garrigues) la tarda del dia 22 de maig de l'any 1919. La seva família (Cal Cirera), originària del Vilosell, era de condició humil. El pare —Pau— es dedicava a les feines d'una terra de rendiment escàs i havia de completar la jornada amb treball per compte d'altri com a vigilant al Mas de Miravall.¹ Aquesta circumstància propicià la mobilitat de la família Lladó a la recerca d'unes millors condicions econòmiques. Primer a Terrassa, on el pare treballà com a guarda jurat de la finca d'una família benestant de Barcelona, i més tard a la Guàrdia d'Urgell, a la masia Cal Soques, on va ser contractat com a administrador. Segons l'autor, fou en aquesta època quan se li despertà l'afició per escriure, en descobrir a les golfes de la masia vells exemplars d'obres de Josep Maria Folch i Torres, l'estil del qual ben aviat provà d'imitar en el primer conte que escrigué, amb dotze anys, titulat «El pecat».

Miquel Lladó va ser un autodidacte. La seva formació es redueix als estudis primaris realitzats a les escoles de les poblacions on residí al llarg del periple que realitzà la seva família i que finalitzà quan l'any 1931 retornà definitivament a Castellldans, on es dedicà a ajudar el seu pare en les feines del camp. Aleshores esdevé lector de tot allò que cau a les seves mans, tutelat pel rector de la parròquia del poble, mossèn Modest

1. Pau Lladó, més conegut per «Cirera», va ser un destacat corredor de còssos de la cordera, aquelles curses populars que se celebraven durant les festivitats dels pobles i que s'anomenaven així perquè el premi era una cordera; en va guanyar tantes, d'aquestes competicions, que va aconseguir fer-se un ramat d'ovelles (vegeu Suau 2018: 56-57).

AQUESTA ANTOLOGIA

ELS POEMES

Les xifres rodones acostumen a ser una bona excusa a l'hora de parar atenció a l'obra d'un autor. Per això, commemorar el centenari del naixement de Miquel Lladó ens porta a seleccionar un centenar de poemes que pretenen ser representatius de la seva trajectòria i dels seus interessos. El criteri de la tria respon, en primer lloc, a la voluntat de manifestar la continuïtat del treball poètic de l'autor, de manera que es parteix d'un primer text datat el 1935 i es manté una linealitat que finalitza amb el darrer poema, datat el 1995. D'aquesta manera podem comprovar com la producció poètica de Lladó s'encetà amb tot just setze anys i perdurà fins pocs anys abans de la seva mort. Amb una selecció que abasta seixanta anys de producció lírica, es poden contemplar les evolucions estilístiques, temàtiques i de tessitura en la veu del poeta. Ha calgut, en aquest sentit, fer un esforç de reconstrucció de la cronologia creativa de l'autor, ja que, com s'ha dit, es dona la circumstància que les obres de Lladó foren publicades, en la seva majoria, extemporàniament.

Aquesta tria cronològica ha procurat ser fidel a l'accent que a cada moment l'autor pretenia donar a la seva obra. Això ha passat per la selecció de textos en varietat de llengües (català, castellà i portuguès) i de varietat temàtica i estilística. A grans trets, podríem establir una triple partició: un primer grup de poemes (1-36) és representatiu dels anys de joventut del poeta. S'hi reconeix el conflicte bèl·lic i les seves conseqüències, els primers anys de postguerra, l'alternança lingüística i les lectures de referència de l'autor. Un segon grup (37-60) és representatiu de l'assumpció de la maduresa creativa del poeta i de la consolidació

ANTOLOGIA POÈTICA (1935-1995)

QUÈ ÉS LA POESIA?²

El progrés és un tret exclusiu de la família humana. No existeix en cap altra espècie animal, àdhuc en la més elemental. Menys encara en la Natura. I què és el progrés? Progressar és fer les mateixes coses d'una manera diferent. La resta dels éssers, com els elements, giren entorn de la Substància. L'home gira també a l'entorn d'aquest astre major, però, com la Terra, gira al mateix torn a l'entorn d'ell mateix. En llur cicle vegetatiu, no hi ha pas diferència; però hi ha aquest joc de serpent que es mossega la cua —l'egoisme, exclusiu també, com el progrés, de la nostra família.

L'home, doncs, és un ésser evolutiu. És a dir, un ésser històric, l'únic ésser històric en l'espiral infinita de les espècies. La Natura, al contrari, és continuïtat. Repetició. Segurament, a l'extrem dels extrems, només és, com ho deia el vell filòsof, immobilitat. Remuntant la terra, la física sideral obeeix a lleis inalterables. El progrés no té res de comú amb els primers valors de l'home; és pura anècdota, pura escenografia. Malgrat els coets interplanetaris, els televisors i les camises de nylon, l'home de Neanderthal habita en nosaltres. I nosaltres continuem estimant l'alforja del veí i el moll dels ossos. Malauradament, l'esperit no gira més que a l'entorn dels fenòmens únicament humans —massa humans— personals o interpersonals. És una excepció que es nodreixi de qualque substància que no emani de l'espècie. El social, doncs, habita dins aquesta esfera. Són rars els esperits que capten aqueixes vibracions de les entranyes de l'Univers. És per això que les impressions de la infància, més febles o més intenses, subsisteixen tota la vida. Sabem que la poesia és aquesta capacitat de guardar purs aquests primers contactes amb la vida, rebuts en la infància. És a dir, durant la resta de l'existència. De no perdre mai el contacte amb aquesta ona que sobrenada, invisible, damunt les nostres testes. Perquè l'esperit és d'essència estàtica. No evoluciona. No canvia. És. Viu. Viure i evolucionar són dos fenòmens

2. L'any 1967 Guillem Viladot va sol·licitar a Miquel Lladó que reunís un conjunt de poemes representatius de la seva obra amb la intenció d'intentar trobar un editor que els volgués publicar. Aquest recull no va veure la llum perquè, de fet, la idea original va evolucionar cap a un recull de poemes de més autors que acabaria per esdevenir el llibre *Lleida, vuit poetes* (Esplugues del Llobregat, Ariel, 1968). Finalment, Viladot va demanar-li una poètica que acompanyés la selecció de poemes de l'antologia per donar a conèixer als lectors la seva concepció de la tasca del poeta. La poètica que Lladó va escriure es va titular «Què és la poesia?» i és la que reproduïm aquí.

[I] EL SEU CARRER

Una música dolça, adés dansada,
ens unglejava el cor i ens bressolava;
des de la cantonada,
un fanal tafaner ens espiava.

La lluna caminava amb pas incert,
un gall cridava a l'alba en la foscor;
el carrer era desert,
la nit ens feia por.

Tenies les mans folles,
i els ulls et palpitaven com estrelles,
perquè l'amor et feia pessigolles
damunt de les parpelles.

I amoixant-te el vestit,
vaig murmurar:
«Mon cor està malmès...
vols emprar-me un bes
per a passar la nit?
Te'l tornaré demà...»

I me'l vas emprar.

(D'*Els anys, els dies i les hores*, 1935)

ARTICLES SOBRE LITERATURA

[101] UN GRAN POETA LERIDANO¹

Hace muchos días, semanas enteras que medito inclinado sobre los versos escritos por un joven que nació en la ciudad de Lérida. Un joven extraordinario a quien pocos conocen y de quien nadie habla: Mario Torres.

Un joven que mira la vida con ojos de piedra, con esos ojos con que mira una escultura antigua desde alguna altura olvidada; ojos que han visto muchos soles, muchas nubes, muchas, muchísimas cabezas humanas. Esto sorprende. Y sorprende más si consideramos que este joven ha convivido día tras día, durante toda su juventud, con la Muerte, para él una amiga fiel. Imaginaos a un hombre que sabe que ha de morir en un plazo corto, hoy o mañana, en plena juventud, cuando su corazón comienza a florecer y su mente arde como una estrella. Será necesario un poder casi sobrehumano para que este hombre pueda hablarnos de un mundo que no le pertenece, de su juventud, de sí mismo, de su propia muerte, con amor, sonriendo, con una serenidad y alegría angelicales. Pero el secreto está en su condena a muerte, precisamente. La muerte es una excelente maestra y este discípulo suyo supo aprovechar bien sus lecciones. Torres, a pesar de la antítesis, es el poeta de la vida, porque es el poeta de la muerte. Ha ganado la vida porque ha sabido vencer a la muerte: «Això és la joia — ser un ocell, creuar / un cel on la tempesta deixà una pau intensa. / I això és la mort — tancar els ulls, escoltar / el silenci de quan la música comença».

«Sé que hauré d'oblidar, per poder-te comprendre / les paraules que he après amb la carn d'aquest món / oh Déu silenciós»... Tenemos ante nosotros un místico. Su misticismo emerge sereno y traslúcido como un alba de primavera. Cuando se oponen estos dos conceptos —Vida y Muerte—, nace un crepúsculo, pero cuando se juntan estos dos —Dios y Vida—, nace una alborada. Es un poeta finamente interior y, por lo tanto, profundamente religioso. El arte y la religión son hermanos gemelos; nacieron juntos, en la infancia de la Humanidad, uno más pequeño que el otro, y en Torres parecen abrazarse, unirse, confundirse,

1. *La Mañana* (18/11/1950, p. 4). Aquest article representa la primera reivindicació pública del poeta després de la seva mort feta des de les terres de Ponent. És per tant un article de gran interès, en tant que demostra la coneixença que Lladó tenia de l'obra de Torres, així com la reivindicació que en fa des de Lleida i des d'un mitjà com *La Mañana*, fet que li comportà no pocs problemes.

NARRATIVA

[106] ANY 1939 – ELS FUGITIUS¹

I

Les muntanyes es dreçaven cada vegada més agressives i el coster era cada vegada més abrupte. Caminava d'esma, tibat per un fil invisible. Vençut pel rost i pel pes del seu propi cos, s'aturà i escoltà l'esvalot dels seus esbufecs, mentre interrogava el cel vermellós. Apretada sobre el pit, la corretja de la metrallera, arrossegant els peus, s'acostà a un roure i s'hi estintolà d'esquena. El sol era ben baix, però no devia ésser més de mitja tarda. Amb la mà dreta s'agrapà l'estómac, on la fam s'hi cargolava mateix que un escurçó. En retirar la mà, fregà una bomba. En portava dues, una a cada banda de cintura. Podria llençar-les, ara; però no ho faria. En un moment donat, podien ésser més útils que la pistola i la metrallera. Cercà sota l'aixella una cigarreta. En aixecar el gec de pell, descobrí les dues barres daurades, amagades sobre el pit, sobre la camisa, com un tresor. El tabac també s'acabava. Encengué la cigarreta. Xuclà. Era un nodriment, aquell fum del tabac. Un nodriment per al cos i per a l'esperit. El sol s'amagaria aviat darrere d'aquell cingle. Fou aleshores que descobrí el fumerol de la xemeneia. La cabana s'amagava entre ginesteres i rocams. S'hi adreçà a poc a poc, escorcollant els voltants amb els ulls. Allí potser hi hauria menjar, acolliment...

A l'entrada el va rebre un moro. Rostava amb un ganivet un os de pernil, mig ajagut en el primer graó de l'escala de pedra. El tinent es despenjà la metrallera i recolzà familiarment el palmell de la mà sobre el canó.

—¿Cuántos estáis? —preguntà.

—Pocos. A penas una sección.

El marroquí deixà de mastegar, quiet, l'os vora el nas. Observava el nouvingut atentament. Les dues barres daurades, però, s'amagaven sota el gec de pell. Eixiren de l'estable tres moros més, mastegant quelcom, els fusells al coll. Fitaren amb respecte la metrallera, i la pistola, que penjava al flanc, torçada pel pes del carregador, bon tros més llarg que la funda. El prenien per un oficial dels seus. Era evident. Els seguí el corrent.

—¿Han visto al Capitán Muñoz? —preguntà.

—¿El Capitán Muñoz?

1. Primer capítol de la novel·la *Sense pàtria*, darrera de la trilogia *Els camins de la por*.

TEATRE

[108] LA MORT DE L'OCCELL¹

ACTE PRIMER

Cambra submergida en la penombra crepuscular. Per terra, diaris, llibres, sabates, paquets de tabac vells i estripats, branquillons d'àlber i d'abet, corsecats pel temps; esquelets de lliri i rosella, còdols de riu: tot barrejat en una benaurada germanor. En un racó, un rellotge de paret disfressat d'embaixador, mesura sang. A les parets, rengleres de llibres, de retrats i de quadres es confonen rera les draperies ondulants de la tenebra. A la dreta, una finestra tancada, en els vidres de la qual primaveres i tardors hi han deixat llurs ditades furtives i precipitades. La finestra aboca una llum planyívola sobre els objectes. VICENÇ, assegut en una butaca, té un llibre obert sobre els genolls i una cigarreta a la mà, que fumeja vagament. Però no fuma ni llegeix. El seu esperit s'ha aturat a mig camí del llibre i de la cigarreta. S'obre la porta de la cambra i entra TERESA.

TERESA: Allà fora hi ha un senyor.

(Vicenç esguarda la seva muller sense veure-la. La seva cara es vivifica a poc a poc.)

VICENÇ: Ja s'ha mort, el sol?

TERESA: Sí.

VICENÇ: Què ha dit, abans de morir?

TERESA: Que tornarà.

(Vicenç mira cap a la finestra i sospira. La seva cara torna a petrificar-se.)

TERESA: Allà fora hi ha un senyor.

VICENÇ: Què vol?

TERESA: Diners.

VICENÇ: Qui és?

TERESA: Un gàngster.

VICENÇ: Ja té carnet? I quants en vol, avui?

TERESA: Deu mil.

1. Andorra, Edicions Valls d'Andorra, 1993, p. 19-27.

MOSTRA EPISTOLAR

[109]

A José M.ª PortuguésMi querido José M.:¹

Es verdad, te debo carta. ¡Debo tantas cosas! Particularmente a Dios. Pero mis excéntricas ocupaciones no me han dejado un momento libre, si bien siempre ocupas un lugar preferente en mis pensamientos.

La Mañana publicó la poesía que me dedicaste. La encontré fuerte de pensamiento y, como siempre, sencilla de atuendo.

No he hecho ninguna solicitud de ingreso para la Escuela Oficial de Periodismo. Hará unos ocho días que Juan Aparicio me escribió y me dijo que hasta octubre no tendrá lugar la apertura del nuevo curso, pero que la petición de ingreso tiene que hacerse en septiembre. Tengo noticias de que hay otro curso en abril, un curso extraordinario... no sé.

Sí; escribo mucho; tal vez demasiado. Lo que escribo menos es versos. Estoy refundiendo y completando la novela *El solitario*, que no quiero publicar.² Amo mucho los versos; dije hace ya tiempo que mi mayor gloria sería el poder morir después de haber escrito unos versos... pero ese pan de cada día y esa vaharada que viene de la civilización contemporánea casi me los han hecho olvidar... Escribo cosas de carácter campesino, autobiográficos, y en prosa. Estudié mucho a Gabriel Miró, el mejor literato que he hallado en la literatura hispana.

He llegado hace un momento de Lérida. Susana, la secretaria de *La Mañana* me ha dicho que has dedicado uno de tus libros de versos al director.³ En la librería he visto expuestos dos ejemplares. Me gusta la portada, pero lamento el que hayas puesto tu nombre al pie del título y en letras tan poco visibles. Me he enterado hoy de que mi cuaderno de versos *La vida invisible* ha sido aprobado por la censura en Madrid, pero no aprueban mis condiciones de editar la obra por su cuenta. ¡El dinero! Felices los que disponéis de esa porquería. Hablaré con el delegado provincial de EDUCACIÓN POPULAR; a ver si quieren editármelo,

1. José M.ª Portugués Hernando (1918-2008), poeta i narrador en llengua castellana. Durant els anys 40 i 50, que establí amistat amb Lladó, ostentà el càrrec de Delegado Provincial de Juventudes i fou cap de l'escola de magisteri de Lleida. Col·laborà amb Radio Lérida, *La Mañana*, *Ciudad* i *Labor*.

2. La novel·la no va ser mai publicada. N'hi ha un mecanoscrit a l'arxiu Lladó.

3. Domingo Medrano Balda va substituir Emilio Romero com a director de *La Mañana*.

ÍNDEX GENERAL

Justificació.....	9
<i>L'antologia deguda</i> , per Josep Borrell i Figuera.....	15
<i>Miquel Lladó, l'estrany pròfug</i> , per Josep Vallverdú.....	19
<i>Al terme de cap al tard</i> , per Joan Brossa.....	21
INTRODUCCIÓ.....	25
Esbós biogràfic.....	25
Trajectòria literària.....	34
Obra de Miquel Lladó.....	56
Bibliografia consultada.....	59
AQUESTA ANTOLOGIA.....	65
Els poemes.....	65
Els articles.....	66
Les narracions.....	67
Les obres teatrals.....	68
Les cartes.....	69
ANTOLOGIA POÈTICA (1935-1995).....	73
<i>Duas palavras</i> , de Teixeira de Pascoaes.....	75
Què és la poesia?.....	76
[1] El seu carrer.....	81
[2] Matí de maig.....	82
[3] Jo vull cantar.....	83

[4] Vora una font.....	84
[5] Cambres fosques.....	85
[6] La fuga eterna.....	86
[7] Oració a la mort.....	87
[8] És el temps.....	90
[9] Elegia tardoral.....	92
[10] Soc sol i jugo.....	93
[11] Aquarel·la.....	94
[12] Passejo pels camins.....	95
[13] Recuerdo de unos cerros que me alzaron como un dios ante el ocaso.....	96
[14] El hombre.....	97
[15] Una aldea.....	98
[16] Terras da Catalunha.....	99
[17] Cuando la noche llega.....	100
[18] A os poetas lusíadas.....	101
[19] Serenidad.....	102
[20] Altures.....	103
[21] Hacia los montes.....	104
[22] La campana de la aldea.....	105
[23] A un gorrión de la ciudad.....	106
[24] Campesino silencioso.....	107
[25] Horas blancas.....	108
[26] En los crepúsculos interminables.....	109
[27] Una figuera.....	110
[28] Harmonia fidel.....	112
[29] Els núvols tenen ulls de gat.....	113
[30] El llit m'abraça sempre.....	114
[31] Dejad pasar las cosas.....	116
[32] Al campanar de Lleida.....	118
[33] Mi padre y yo.....	119
[34] Vive la naturaleza en la naturaleza.....	120
[35] El aire fresco.....	121
[36] El hombre-mundo.....	122
[37] Hivern.....	123
[38] La pastoreta.....	124
[39] Vora un camí.....	125
[40] Pluges tardorals.....	126

[41] Jo soc l'home del bosc.....	127
[42] L'home del bosc	128
[43] Oració a Miguel Hernández.....	129
[44] Preguntar	131
[45] Érem amics	132
[46] Homenets de cartó.....	133
[47] He viscut en un país... ..	134
[48] Perquè a mi em feren mal... ..	135
[49] Soc anterior al fum	136
[50] Avui fa dos anys... ..	137
[51] Aquests romanins... ..	138
[52] Fou la tristesa... ..	139
[53] Cada dia més toix... ..	140
[54] La vida és un pinyol d'oliva... ..	141
[55] Aquesta tarda	142
[56] Els núvols ploren	143
[57] L'home que llaura	144
[58] La por.....	145
[59] Malcolm X.....	148
[60] Pregària a Pan	151
[61] Si haguessis nascut al Canadà.....	152
[62] La Moresca	153
[63] La guerra	155
[64] Nos, Miquel i poeta... ..	156
[65] Taurons de les finances... ..	157
[66] Camperols de l'horta.....	159
[67] Guillem Viladot.....	160
[68] L'aigua vella	162
[69] El retorn	163
[70] Santa Coloma.....	164
[71] Pont del Prisunic.....	165
[72] Coll de la botella.....	166
[73] Cos meu	167
[74] Ull d'àliga	168
[75] Multituds.....	169
[76] Os de Civís	170
[77] L'Evangeli segons un home que viatjava a peu.....	171
[78] L'home, el vell copista	172

[79] Diumenge al matí.....	173
[80] El gran filtre.....	174
[81] Amorosament.....	175
[82] Carenes de la devesa.....	176
[83] Castellldans	177
[84] Pla del Timorell	178
[85] Hora baixa	179
[86] Veníem dels camps.....	180
[87] Castell de les Bons	181
[88] L'estiu i la son	182
[89] La terra promesa	183
[90] L'amic del sol.....	184
[91] Camins vells	185
[92] La guineu i el caçador	186
[93] L'home i el seu gos.....	187
[94] El joc de la vida.....	188
[95] El primer dia de l'any.....	189
[96] Pedres de riu	190
[97] Viure sempre	191
[98] El meu cotxe i jo.....	192
[99] A la recerca de l'home perdut.....	193
[100] Amor de quatre maneres.....	194
ARTICLES SOBRE LITERATURA.....	195
[101] <i>Un gran poeta leridano</i>	197
[102] <i>Salvatge cor, de Carles Riba</i>	200
[103] <i>Obra poética, de Jaume Agelet i Garriga</i>	203
[104] <i>Els joves poetes de Lleida i llur antologia</i> La gralla i la dalla	208
[105] <i>Josep Vallverdú i la literatura infantil</i>	210
NARRATIVA.....	215
[106] Any 1939 - <i>Els fugitius</i> (fragment).....	217
[107] <i>L'home nou</i>	254
TEATRE	257
[108] <i>La mort de l'ocell</i> (fragment).....	259

MOSTRA EPISTOLAR.....	267
[109] A José M. ^a Portugués (14/3/1944)	269
[110] A Emilio Romero (22/8/1944).....	271
[111] A Vicente Aleixandre (15/8/1952)	273
[112] A Josep Pedreira (3/9/1952)	275
[113] A Jaume Agelet i Garriga (5/3/1953).....	276
[114] A Vicente Aleixandre (9/3/1953)	278
[115] A Manuel de Pedrolo (22/3/1953)	279
[116] A Manuel de Pedrolo (1/4/1953)	280
[117] A Carles Riba (10/4/1953).....	282
[118] A Josep Pedreira (10/4/1953)	283
[119] A Manuel de Pedrolo (11/5/1953)	284
[120] A Jaume Agelet i Garriga (21/5/1953).....	286
[121] A Guillem Viladot (20/8/1953)	288
[122] A Emilio Romero (27/10/1953).....	289
[123] A Carles Riba (17/12/1953).....	291
[124] A Manuel de Pedrolo (17/11/1956)	293
[125] A Ernest Ibàñez (28/12/1959).....	294
[126] A Joan Brossa (22/9/1966).....	295
[127] A Joan Brossa (15/12/1966).....	297
[128] A Anton Sala Cornadó (11/1/1967).....	298
[129] A Guillem Viladot (30/12/1968)	299
[130] A Josep Vallverdú (16/2/1977).....	300
[131] A Lluís Virgili (26/6/1977)	301
[132] A Josep Vallverdú (23/2/1978).....	302
[133] A Josep Vallverdú (27/7/1990).....	303